

Veteranforum Oslo Arbeiderparti
Oslo 1. desember 1992

Med forbehold om endringer

Statsminister Gro Harlem Brundtland

ELDRE OG PARTIET

Hva er utgangspunktet for en riktig eldrepolitikk? Jeg er hjertens enig med Nils Axel Nissen når han i Aktuelt Perspektiv sier at det må være at de eldre "er en gruppe mennesker som har mange år igjen å leve; som er en ressurs - ikke et problem!". Denne holdningen befestet også vårt Landsmøte ved å ta inn forslaget fra Veteranforum i programmet: "Arbeiderpartiet vil sørge for at de eldre i langt større grad gis muligheter og aktivt tas med på forskjellige områder i samfunnet".

Dette er et riktig utgangspunkt for vår eldrepolitikk. Men det er noe mer. Det er uttrykk for en holdning som må gjelde alle grupper: Vi har et felles ansvar for det samfunn vi ønsker å skape. Vi må bryte ned tendensen fra de siste årene hvor enkelt-grupper og særinteresser tror de er bedre tjent med å slåss bare for seg og sitt.

Etter valget i fjor fikk vi et nytt parti representert i seks av våre fylkesting: Pensjonistpartiet. Hvordan ville det være dere, hvis ungdommen fra 18 til 30 slo seg sammen og lanserte Ungdomspartiet. Hvordan skulle vi skape grunnlag for et velferdssamfunn og en samlet politikk som ikke bare de unge, men også foreldre, besteforeldre og oldeforeldre kunne føle tok hensyn til deres behov?

Det var ikke ved å stille gruppe opp mot gruppe; det var ikke ved å samle oss bak hver vår lille kampfane vi bygde opp velferdssamfunnet. Det var når vi tok et felles ansvar og trakk alle med at vi fikk styrke til å omforme samfunnet til et tryggere og bedre samfunn for alle.

Et ekte demokrati forutsetter engasjement og deltakelse. Vi trenger folk som har erfaring og som har den omtanke erfaring gir; vi trenger folk som har mye å bidra med - og som har tid til å bidra. Vi trenger de eldre som aktive og engasjerte i samfunnsdebatten og i politikken. Det er for å styrke kontakten og dialogen med de eldre, at Sentralstyret opprettet et eget Eldreforum med Kristian Ottosen som leder - og hvor bl.a. Odd Grythe er med. De har allerede gitt oss viktige innspill. Vi vet at de vil være et verdifullt tilskudd til de andre partiutvalgene.

Bedre enn de fleste vet dere at de tyngste og viktigste løftene i oppbyggingen av det norske velferdssamfunnet er tatt i fellesskap. Åttiåras høyrebølge og det økonomiske frisleppet slo feil. Det så vi ikke bare her i Norge. Erfaringene taler sitt tydelige spåk: Vi trenger mer fellesskap. Vi trenger sterkere politisk styring. Vi trenger mer

sosialdemokrati. Også veien videre må vi gå sammen, hvis vi skal lykkes. Den sosialdemokratiske modellen hvor vi forener den enkeltes frihet med fellesskapsløsninger, har vist seg å gi de beste resultatene.

Noen hevder at de ikke kjenner Arbeiderpartiet igjen. Det er ikke slik det var før, sier de. Og det er riktig det. For Arbeiderpartiet kan ikke være akkurat slik det var, uten å stå på stedet hvil. Et politisk parti må leve med i det samfunnet som er, ikke i det som var. Et politisk parti må vise vei ut fra dagens situasjon. Med verdiene som målestokk og ideene som rettesnor.

Det som ikke er forandret, er vår vilje til å bygge samfunnet gjennom felles løft. Men hver generasjon må gjøre sine erfaringer og finne fram til nye løsninger. Vi tegner ikke framtidens samfunn en gang for alle!

Og det minst av alt i en tid hvor diagnosen faktisk er like alvorlig som den er klar: Det kan gå den gale veien. Verdensøkonomien er i ulage. Europa opplever strid og krig i øst og uro i vest. I mange land slår fremmedfrykt og nasjonalisme igjennom med angrep på asylsøkere og flyktninger. Vi opplever skjending av jødiske minnesmerker.

Norden er inne i sin vanskeligste økonomiske periode siden andre verdenskrig. Siden Regjeringen startet sitt arbeid for 750 dager siden, har arbeidsløsheten i Norge økt med 14.000 - fra 112.000 til 126.000. Og det er vi i Regjeringen og Arbeiderpartiet de første til å beklage. Men vi bør da også se litt på hva som er skjedd i andre land i denne perioden; hvor ledigheten i Finland f.eks. har økt med 228.000; Sverige med 145.000 - og av dette tallet for Sverige har 120.000 kommet bare i løpet av det siste året. Dette bare viser at arbeidsledigheten også er en del av en internasjonal situasjon, hvor alle landene nå rammes av de svake konjunktorene. Dette er forhold vi også må ha med oss når vi skal analysere hvilke problemer vi står overfor. Årene som kommer vil stille samfunnet vårt overfor utfordringer som Norge ikke har møtt den siste generasjonen.

Det begynte så løfterikt for bare tre år siden. Den kalde krigen tok slutt, perestroika skjøt fart og Øst-Europa ble fritt. Muren falt; vi gledet oss og vi gråt. Vi sto ved et veiskille, men vi kom ikke særlig godt i gang. Fortsettelsen er blitt dyster.

For den kalde krigens slutt betød ikke at det ble fred i verden. Det ble flere borgerkriger, flere fordrevne, flere sultende og flere døde. Vi ser det på det afrikanske kontinent, i Mellom-Amerika, i Midtøsten og lenger øst. Det mørke teppet som dekket Øst-Europa og det tidligere Sovjetunion er revet vekk. Men vi fikk et nytt lappeteppe, og nye stridigheter; av nasjonaliteter, av etniske og religiøse konflikter. Øst for det tidligere jernteppet tegnes nå europakartet på nytt, og flere steder risses de nye grensene med blod.

Også historien skremmer. I den første verdenskrig så vi hva som kunne skje når utemmet nasjonalisme, uhemmet kapitalisme og usminket imperialism ble sluppet løs. I mellomkrigstiden fikk vi virkningene, med arbeidsløshet og massenød skyllet inn over oss. Det svekket politikken legitimitet og brakte demokratiene i klemme. Og spenningene mellom autoritære, nasjonalistiske strømmer og de utsatte demokratiske systemene toppet seg i en forferdelig krig.

Dette er en historie dere kjenner, som vi ikke må glemme; det er en historie som ikke må innhente oss. I en periode med sterke endringer i landene omkring oss, må vi strekke ut hånden og styrke det politiske fellesskapet med våre sosialdemokratiske meningsfeller.

Vi ser - i mange land - i dag en økende skepsis til politikere og til politisk virke. Jeg er overbevist om at en viktig årsak til dette er at beslutninger i nasjonale og lokale demokratiske institusjoner ikke alene kan løse problemene som angår folk flest i deres hverdag.

Felles for stadig flere av de viktigste oppgavene vi står overfor, er at de henger sammen med utvikling i verden omkring oss. Det gjelder økonomi og sysselsetting, miljø og sikkerhet. Mange føler uro og utrygghet for hva morgendagen vil bringe. Men ett er sikkert, vi skaper ikke trygghet ved å vende ryggen til framtida og tro at vi kan kople oss fri fra utviklingen.

Onsdag i forrige uke kunne jeg overlevere den norske søknaden om medlemskap i EF til det britiske EF-formannskapet. Det var en hyggelig markering. Den klare tilbakemelding vi får er at landene i EF ønsker Norge med i Fellesskapet. Norden hører med når et samarbeidende og demokratisk Europa skal løse de mange oppgavene vi står overfor.

Men besøkene i London og Brussel gav også rom for ettertanke. Det er ingen tvil om at Europa nå står oppe i en meget vanskelig situasjon. Vi opplever økonomiske nedgangstider. Arbeidsledigheten har steget i alle land. Det er sosial uro og folk er usikre på hva fremtiden vil bringe.

Når vi ser alt dette må vi sette oss ned og spørre; hvilken vei kan vi finne ut av denne vanskelige situasjonen? Hva har vi lært av historien? Det som er mest slående er at landene i Europa opplever de samme problemene: Økonomisk nedgang, arbeidsledighet og miljøproblemer. Når vi ser på årsakene, så ser vi samtidig at landene ikke kan løse disse vanskelighetene hver for seg. Tvert i mot - når landene vender blikket innover og tar seg kortsiktig til rette, øker det bare problemene.

Valutauroen har gitt et godt eksempel. Utviklingen i valutamarkedene er vanskelige å forstå for folk flest. Men vi ser alle at det som skjer i et land får betydning i nabolandene. Da svenskene lot sin krone flyte, og i praksis lot den skrives ned, førte det umiddelbart til

større problemer for norsk eksportindustri. Jeg anklager ikke svenskene for dette, de har alvorlige økonomiske problemer. Jeg anklager heller ikke finnene eller britene som har gjort akkurat det samme. Men jeg er bekymret for denne situasjonen som fører til at land etter land velter sine problemer over på andre. Til syvende og sist blir dette en kontinuerlig drakamp landene imellom, i stedet for at vi sammen tar tak i de grunnleggende årsakene til probleme.

Vi har ridd av det største presset mot den norske kronen. Når også vi har opplevet spekulasjonsbølger mot vår valuta, så er det ikke fordi vi har sterke statsfinanser, ikke fordi vi har pris- og kostnadsveksten under kontroll, ikke fordi vi har ro på arbeidsmarkedet, ikke fordi vi har godkjent EØS-avtalen og ikke fordi vi har søkt om medlemskap i EF.

Hva skyldes det da? Jo det er jo nettopp fordi også vi berøres av den økonomiske usikkerhet som råder internasjonalt. Ikke minst skyldes det at både Sverige og Finland har skrevet ned sine nasjonale pengeverdier. Dermed settes karusellen i gang.

Den utviklingen som har skjedd i landene rundt oss har svekket våre styringsmuligheter. Fortsetter det slik vi det gi negative virkninger på vår økonomi både på kort og lang sikt gjennom mer ustabile valutakurser og renter.

Dette må vi få slutt på! Det er fullstendig ødeleggende for den økonomiske utvikling, det setter arbeidsplasser i fare og det umuliggjør økonomisk planlegging. Landene driver bare og skuler på hverandre fremfor å samarbeide. Det var derfor sosialister og sosialdemokrater på midten av 80-tallet satte seg sammen og utredet forutsetningene for en bedre koordinert økonomisk politikk i vår del av verden. De innså at ett land alene ikke klarer å komme seg ut av arbeidsledighetens og spekulasjonens åk, dersom ikke flere samarbeider om det. Det er lenge siden vi ble enige internasjonalt om hva en kilo og en meter er. Og det er like viktig å vite hva de forskjellige lands valuta er verd. Stabile kurser vil gi det beste grunnlaget for at rentenivået kan reduseres. Og et lavere rentenivå er igjen en sentral forutsetning for å få fart på sysselsettingen.

Derfor må vi få til et mer utviklet økonomisk samarbeid i Europa. Da er det visse rammebetingelser som må være felles. Dersom et land har store budsjettunderskudd og høy prisvekst, mens et annet har overskudd i sine budsjetter og lav prisvekst, så vil ikke valutakursene være stabile over tid. Det blir uro og usikkerhet. Et land kan ikke drive en valutapolitikk, mens nabolandet driver en helt annen. Enkelte hovedstørrelser i den økonomiske politikken må koordineres.

Liknende samarbeidsbehov har vi på en rekke andre områder. Det er en felles forståelse i dagens Europa om at vi må møte utfordringene i samarbeid. EF har siden 50-årene vært rammen for politisk og økonomiske

samarbeid i Europa. Samarbeidet har utviklet seg, flere land og nye saksområder er kommet til. Den dagen kommer ikke når vi kan si en gang for alle at slik er EF. EF er i stadig utvikling slik det må være når demokratiske og selvstendige land skal finne felles løsninger.

Det som står fast er at EF har lyktes i å gjøre arbeidet for fred, miljø, sosiale rettigheter og sysselsetting til et europeisk felles anliggende. EF-landene har tatt et felles ansvar for de mest grunnleggende spørsmål. Vi kan selvsagt diskutere om man burde ha kommet lengre. Men like fullt er det her grunnlaget legges for forpliktende politisk samarbeid i Europa. Jeg kan ikke se at det finnes noe realistisk alternativ, og jeg synes ikke vi får noe overbevisende svar fra de som mener vi bør satse på andre samarbeidsformer.

I EF-debatten er det mange på nei-siden som holder opp begreper som felles valuta, felles sentralbank og europeisk union og mener selve ordene i seg selv skal få oss til å si nei. Men det er en kortsiktig holdning. Vi må heller spørre: Hvorfor har 12 demokratiske land, med regjeringer fra høyre til venstre tatt alt strevet med å lage denne avtalen? Deres mål har etter beste evne vært å arbeide for at Europa kan ta vare på sin egen sikkerhet og utvikle sin økonomi i stabilitet og at de kan fatte vedtak som monner i kampen for miljøet. Og dette er utfordringer også vi møter. Bør vi ikke da gå med i et felles løft sammen med de landene som står oss nærmest?

Maastricht-traktaten er en avtale mellom 12 land. Slike avtaler vil alltid bli et kompromiss. Slik er det jo med alle avtaler, enten det er en avtale mellom partene i arbeidslivet eller det er en avtale mellom forskjellige land. Det blir å ta og gi. Ingen kan si at de fikk gjennomslag på alle områder.

Hva var bakgrunnen for denne avtalen? 1989 ble Tyskland gjenforenet og jernteppet forsvant. Det la et særlig ansvar på EF-landene for å utvide det politiske samarbeidet i Europa og sikre større stabilitet. Maastricht-traktaten avtalefester mye av det politiske samarbeidet som hadde utviklet seg på 80-tallet. Det kanskje nyeste og viktigste er knyttet til forslaget om økonomisk og monetært samarbeid der man bl.a. setter som mål å få slutt på valutauroen og spekulasjonene gjennom opoprettelsen av en felles valuta.

Vi trenger sterkere samarbeid om valuta og økonomisk politikk, ikke minst er dette helt avgjørende for et lite land som Norge. Derfor sa Landsmøtet at Maastricht-traktatens målsettinger om vekst med lav inflasjon, samordning av valutaene og langsiktig balanse i statsbudsjettene var både viktig og nødvendig. Euro-LO ber faktisk "regjeringene stå fast på arbeidet med en økonomisk og monetær union for å sikre stabilitet på valuta-

markedene som må til for å sikre opprettelse av nye arbeidsplasser."

Selv om dette er vanskelige spørsmål, så må vi forholde oss til dem. Noen partier velger likevel å se bort fra at valutaspørsmålene er et felles anliggende i Europa. Vi har lenge spurt om hva SV vil gjøre for å få slutt på den ødeleggende valutaspekulasjonen. Partiet varslet at svaret skulle komme i EF-debatten på Stortinget sist uke. Men der kom det ikke noe svar. Tvert om kunne en tolke deres utenrikspolitiske talsmann, Paul Chaffey, at landene burde ha full handlefrihet til å devaluere når de fant det nødvendig. Men hva slags frihet er det? Det er å strekke våpen, det er å gi etter - for valutahandlernes frihet. Det er å åpne veien for spekulasjon og konkurrerende devalueringer med sikte på å vinne kortsiktige gevinster. Dette er en frihet som står langt fra sosialdemokratiets frihetsbegrep.

Vi trenger en sterkere samordning av den økonomiske politikken i Europa. På landsmøtet orienterte jeg om at Norge som EFTA-formannskap hadde tatt initiativ til et felles løft mot arbeidsledigheten innen rammen av EØS. Nå vinner disse tankene støtte. EF-kommisjonen arbeider med forslag til samlet europeisk satsing på infrastruktur. EF-landenes økonomi og finansministre støtter det norske forslaget. Tidlig neste år bør forholdene kunne ligge til rette for et ministermøte på EØS-nivå.

Det hadde ikke vært mulig å få støtte til slike tanker bare noen få år siden. Men i dag ser alle land at de ikke kan få ned arbeidsledigheten alene. Det er ikke nok å øke budsjettunderskuddet og stimulere etterspørselen i ett land. Av hver hundrelapp vi bruker går over halvparten til å kjøpe utenlandske varer. Og når de store landene øker budsjettunderskuddet må vi betale deler av regningen gjennom høyere renter i Norge.

Vi må få til en debatt om samarbeidets muligheter. Her hjemme er det mange som bruker all sin tid på å peke på begrensningene. Selvsagt kunne Maastricht-avtalen kunne ha vært bedre. Selv om miljøavsnittet er det kanskje viktigste steget fremover i europeisk miljøsamarbeid, kunne vi ha ønsket at det gikk enda lenger. Vi støtter de land som går inn for større åpenhet og innsyn, og mindre byråkrati i beslutningsprosessen. Vi mener EF må ta samarbeidsmulighetene bedre i bruk for en styrking av sysselsettingspolitikken. Den sosiale dialog mellom arbeidstaker-organisasjoner og arbeidsgivere bør i enda sterkere grad utvikles til en integrert del av EFs beslutningsprosesser. Den sosiale dimensjon må videreutvikles for å unngå sosial dumping og ny ulikhet mellom arbeidstakerne.

Men felles for alle disse ambisjonene er at vi bare kan vinne gjennomslag for dem om vi er med på innsiden - der beslutninger formes og fattes. For flertallet på

landsmøtet var det helt avgjørende av Sverige og Finland har søkt om medlemskap i EF. Dermed kunne Norge blitt stående alene igjen utenfor EF, med 80% av Norden på innsiden og grensen mot EF gående langs Kjølen.

Dette er et helt avgjørende forhold. Dette handler ikke bare om økning i grensehandelen og problemer for næringsvirksomheten i grenseområdene. Det handler også om hvor bedriftene velger å investere. Og det handler om hvordan vi skal tale vår sak - for den taler vi best selv. Isolasjon er det motsatte av velferd og politisk innflytelse. Isolasjon betyr store selvpålagte begrensninger i muligheten til å ivareta norske interesser. Det er nå - og ikke om 10 år at EF vil forhandle med EFTA-landsene. Derfor er det så viktig at vi har grepet denne muligheten til å se hva forhandlinger sammen med våre nordiske naboer kan gi oss.

Den store fanesaken i Sp og SV har til nå vært utsikten til at Norge skal bli med i en union. Det skal ikke mye historisk kunnskap til for å se at union er et begrep som klinger dårlig i norske ører. Når vi hører ordet union tenker mange på erfaringene fra en union vi ble påtvunget av stormaktene i 1814. Og selv om forholdene er aldri så forskjellige nesten 200 år senere, så er ikke det nok for Senterpartiets leder som kort og godt sier at vi har dårlig erfaring med "den slags" i Norge.

Men holder det å snakke om "den slags"? "Hva slags", spør jeg da. Det blir ganske spesielt om vi skal sammenlikne en påtvunget union fra 1814 med et forpliktende samarbeid vi velger frivillig sammen med frie, selvstendige, demokratiske land i Europa på 1990-tallet. Begrepet union slik vi har brukt det i vårt språk er ikke dekkende for det EF-samarbeidet som utvikler seg. Men så har da også begrepet en ganske annen betydning i andre lands språk. Derfor er det et dårlig ord for å beskrive noe mange land med helt ulik historie skal kunne dele: Et nært og forpliktende samarbeid mellom selvstendige land.

Det er liten tvil om at mange vil bruke union som argument i seg selv mot EF. Det vil etter hvert bli et ganske spinkelt argument. Det kan ikke være nok å skremme med ord. Vi må trenge bak ordene og se på hva samarbeidet inneholder og hvilke mål det er man vil nå.

*

Noen ønsker at stortingsvalget til neste år skal bli et EF-valg. Nå er det faktisk innlysende at EF blir et sentralt valgkamptema. Men EF-medlemskapet skal ikke avgjøres på Stortinget. Det skal avgjøres av det norske folk gjennom en folkeavstemming. På våre stortingsvalglistene vil det være folk som er både for og mot medlemskap i EF. Uansett hva de mener om EF-saken, skal de alle drive arbeiderpartipolitikk på Stortinget de kommende fire år. De skal velges for å gjennomføre mest mulig av vårt program.

Det viktigste saken på den politiske dagsorden fram mot valget er ikke EF-spørsmålet, men arbeidsledigheten. Det bør også bli det viktigste spørsmålet ved Stortingsvalget neste høst. For hva er det som gjør folk mer usikre, mindre optimistiske om hva fremtiden angår, hva er det som er årsakene til at flere får problemer med å få endene til å møtes? Jo, det er arbeidsledigheten. Derfor er den fulle sysselsettingen jobb nummer en for Arbeiderpartiet.

Vi lever i en vanskelig tid. Jeg sa det på landsmøtet, og jeg vil gjenta det her - det er langt vanskeligere å styre i dag enn det var for tretti eller førti år siden. Men det at det er vanskelig, må ikke få oss til å gi opp.

I vårt sosialdemokratiske program for 90-åra legger vi opp til en helhetlig politikk for å øke sysselsettingen. Vårt politiske arbeid på ulike plan - lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt - må forenes i ett grep: Det sosial-demokratiske grepet. Denne dimensjonen står helt sentralt i det nye programmet.

Både vårt land og andre land trenger sterkere internasjonal drahjelp for å få mer fart på næringslivet. Selv om vi skal være forsiktige med å ha for sterke forventninger, ser vi visse positive signaler. Foran det kommende EF-toppmøtet i Edinburgh, arbeides det med en vekststrategi som bl.a. bygger på økte investeringer i infrastruktur. Større aktivitet vil ikke minst kunne slå gunstig ut for små land med åpne økonomier. Det er i tråd med det initiativ vi tok overfor regjeringene i alle EF- og EFTA-landene under landsmøtet.

Det vil være god hjelp, hvis vi kan få styrket innsatsen mot ledigheten også i andre land. Men hovedjobben med å løse ledighetsproblemet må vi likevel ta her hjemme.

Vi har ført en aktiv og ekspansiv økonomisk politikk for å bekjempe ledigheten. Altfor ekspansiv mener partiene til høyre for oss. Bare i år bruker vi nesten 50 milliarder mer over statsbudsjettet enn vi får inn. Vi har investert milliarder i veier, jernbane, byggevirksomhet, miljøtiltak og omsorgssektor, for å skape arbeidsplasser og styrke næringslivets muligheter. Vi letter avgiftstrykket på en presset industri. Vi har satset milliarder på forskning for å legge grunnlaget for et framtidsrettet næringsliv. Vi har bygget om de statlige virkemidlene og styrket statsbankene. Vi har styrket kommuneøkonomien.

Dette vil vi holde fram med, men det finnes klare grenser for hvor mye vi kan bruke. Vi kan ikke ha rekordstore budsjettunderskudd i år etter år, da går det fort galt også hos oss. Derfor må vi sørge for å få mer sysselsetting ut av de pengene vi laser

1614HPLASEII.PRStivet er å frigjøre midler til mer sysselsetting gjennom en moderat inntektspolitikk og omfordeling på de offentlige budsjettene.

Hvorfor er det helt avgjørende å få oppslutning om denne strategien? Fordi det ikke finnes noen annen troverdig måte å løse sysselsettingen på. All den vekst vi kan forvente oss i de offentlige inntektene de nærmeste år kommer til å gå med til automatisk vekst i utbetalinger fra Folketrygden og økte renter fordi vi må låne stadig mer for å dekke opp underskuddet. Alt annet vi vil gjøre over de offentlige budsjetter må skje gjennom omfordeling.

Et eksempel på hvilken oppgave dette er, kan illustreres gjennom behovene i eldreomsorgen. Dersom vi fram mot år 2.000 bare har som ambisjon å opprettholde dagens tilbud innenfor eldreomsorgen, må vi mot slutten av dette 10-året årlig bruke 5 milliarder mer pr. år. Årsaken er endringer i befolkningssammensetningen, ved at det blir flere eldre over 80 år. Og dette er altså bare for å opprettholde dagens tilbud. Vi vet jo at det mange steder også må forbedres.

En radikal politikk for rettferdig fordeling og økt sysselsetting, blir derfor en politikk der vi må å bruke de midler vi har til rådighet på en bedre måte. At midler en gang har havnet på en budsjettpost, er ingen garanti for at midlene blir best brukt ved at alt fortsetter som det er. Kravene til å finne alternativer - til å omfordele over de offentlige budsjetter vil tvinge seg mer og mer inn over oss.

Vi har mange erfaringer de siste årene for at dette ikke bare er nødvendig, men også riktig. Innen helsevesenet behandler vi flere enn noen gang, mens de samlede utgiftene er gått ned. Innen eldreomsorgen har vi de siste årene bygd ut den hjemmebaserte omsorgen og fått et langt mer fleksibelt tilbud som bl.a. gjør at flere kan bo lenger i eget hjem. Vi vet at vi på disse områdene også må øke innsatsen i årene framover, men det kan ikke være et "enten eller" - det må være et "både og".

I motsetning til Høyre ser vi for oss et samfunn der fellesoppgavene og velferdsgodene må skjøttes og bygges ut. Vi kan ikke trygge verken omsorgen eller sysselsettingen ved å bygge ned omfanget av de offentlige tilbudene.

En politikk for full sysselsetting, vil være en politikk med flere offentlig tilsatte enn i dag. Men det kan ikke skapes ved en tilsvarende vekst i de offentlige utgifter. Derfor må vi få mer sysselsetting utav de vel 370 milliarder kroner vi i dag disponerer i statsbudsjettet. Vi må også få mer sysselsetting ut av de vel 130 milliardene kommunesektoren har til disposisjon.

For å mestre sysselsettingen ligger det ikke an til at det kan bli noen særlig bedring i levestandarden for den enkelte. Det er det kort og godt ikke rom for dersom

sysselsettingen skal øke. Dette tror jeg det i dag er bred forståelse i befolkningen om.

Vi må i stedet gi rom for for å bruke mer på investeringer, i veier og jernbane, utdanning og forskning, velferd og miljø. Og vi må vi bruke mindre på passive overføringer.

Vi må satse enda sterkere på utdanning enn vi har gjort de siste årene - og det har ikke vært lite. Vi må satse enda mer, fordi vi i årene framover må leve mer av vårt vett, vår oppfinnsomhet og vår evne til å løse oppgavene bedre og billigere.

Tydeligere enn kanskje noen gang ser vi nå sammenhengen mellom næringspolitikk og velferdspolitik. Mer enn noen gang er det behov for den sosialdemokratiske viljen til å aktiv styring. Dette går også som en rød tråd igjennom vår nye program: Hva vi kan fordele, forbruke og investere, er avhengig av hva vi klarer å skape og produsere. Gjennom et sterkt og sunt produksjonsliv sikres inntektsgrunnlaget for fellesgodene våre, for velferdsstaten og for den sosiale tryggheten.

For målet med all politikk er jo å bedre folks hverdag. Det er det som er målestokken. Arbeiderpartiet har alltid hatt som mål å bedre livskvaliteten for den enkelte.

Teknologi og kapital er til for menneskenes skyld, ikke omvendt. Utviklingen av velferdssamfunnet har gitt grunnlaget for en radikal bedring av livskvaliteten for den enkelte. Vi har ikke bare fått en høy materiell levestandard for de aller fleste av oss, vi har også fått større muligheter for livsutfoldelse.

I den politiske debatten møter vi ofte påstanden om at folk flest har fått det verre de siste årene og at fordelingen er blitt skjevare. Det er særlig SV som bekylder oss for å føre en politikk som gir skjevare fordeling. De bruker utviklingen i formuer som bevis på dette, fordi de 10 prosentene med størst formue, har fått økt sin formue fra 1985 og fram til i dag.

Men hvis vi ser nærmere på disse tallene, så viser det seg at de som siden 1985 har fått større formue, det er de av alderspensjonistene som har størst formue. I 1985 hadde alderspensjonistene en fjerdedel av den samlede nettoformuen, i 1990 har pensjonistene over en tredjedel av den samlede formuen. Det er altså dette SV går til angrip på og vil gjøre noe med.

Den siste levekårsundersøkelsen viser da også at folk flest mener de har fått det bedre, også det siste tiåret. Langt flere enn før deltar i idretts- og friluftaktiviteter. Aldri før har så mange gått i teater, på kino, på konserter osv. Langt færre oppgir at de er ensomme. Færre oppgir at de lever i et dårlig bomiljø.

Det sier jeg ikke for å skjule at det fortsatt er mangler i samfunnet. Men hvis vi skal få gjort noe med

skjevhetene og manglene i samfunnet, må vi ta utgangspunkt i en korrekt beskrivelse. Hvor ofte har vi ikke sett at det er umulig å gjøre noe med problemene, fordi det lykkes de som er opptatt av sine egne fordeler å skyve andre og svakere grupper foran seg?

Vi ser godt de mange uløste problemene. Eldre som ikke får den omsorg og trygghet de har behov for. Syke og funksjonshemmede som ikke får den behandling de trenger. Familier som sliter med store gjeldsproblemer. Barn som ikke får nok omsorg, verken fra foreldre eller samfunn. Mennesker som får ødelagt sitt liv av alkohol eller narkotika, og ikke minst bekymringsfullt: De store forskjellene mellom de som har arbeid og de som ikke har det.

Politiske beslutninger alene kan ikke garantere oss et godt liv. Derfor må vi fortsette med å bygge ut livskraftige, sosiale nettverk i nærmiljø og arbeidsliv. Velferdssamfunnet skal ikke bare yte, like viktig er det at det stimulerer oss til deltakelse og ansvar, for oss selv og hverandre.

Vi trenger den enkeltes innsats også på dette området. Ikke bare fordi det offentlige aldri kan løse alle oppgaver, men også fordi dette er en så viktig del av den varme, den livskvalitet vi ønsker å ha i vårt samfunn. Samspillet, samarbeidet og fellesskapet med andre, kan vi aldri være foruten.

Her har ikke minst de eldre mye å bidra med. Vi trenger den livserfaring og den kunnskap de eldre har. De eldre har mye å gi - hverandre - men også yngre generasjoner. Vi må styrke kontakten og samarbeidet mellom generasjonene - framfor å øke kløften og konflikten.

Nå er det heller ikke slik, at de eldre er passive i dag! De gjør en betydelig innsats i eldresentrene. Ingen andre tiltak innen eldreomsorgen nyttiggjør seg i så stor grad av frivillig innsats som eldresentrene, og den vesentlige del av innsatsen er det alderspensjonistene som står for. Vi har mange steder de eldres arbeidsformidling og det gjøres innsats i de nystartede "Frivillighetssentralene" og i pensjonist-foreninger. (Regjeringen har gått inn med 30 millioner til et to-års program for Frivillighetssentraler for å bedre arbeidsvilkårene for de frivillige organisasjonene).

Og lovfestingen av eldreråd i kommuner og fylker, skal sikre innflytelse og deltakelse i alle saker som særlig angår eldre. På landsbasis er 18% av det totale antall som deltar i ulike typer organisert frivillig arbeid pensjonister. De eldre er altså ikke bare mottakere av tjenester - de også tjenesteytere. Det er flott. Men jeg er overbevist om at det er enda flere oppgaver hvor vi eldre kan gjøre en aktiv innsats i nærmiljøet, ikke minst overfor barn og unge.

Selv om pensjonsalderen i Norge er blant de høyeste i verden, så er levealderen også høy. De aller fleste

kan se fram til mange - og aktive - år som pensjonister. En god og allsidig eldreomsorg er med på å motvirke passivitet og bygge opp under aktivitet. I programmet slår vi fast at vi vil forsterke innsatsen overfor de eldre som trenger omsorg og helsetjenester fra samfunnets side.

I 1990 brukte kommunene 5 milliarder mer til eldreomsorg enn ti år tidligere. Det er først og fremst de hjemmebaserte tjenestene som er bygd ut. Det har gitt oss en mer fleksibel eldreomsorg. Men det er helt klart at i årene må vi øke innsatsen for å opprettholde tilbudet og vi må satse sterkere på botilbud med heldøgns omsorg. De neste ti årene blir det ikke flere eldre, men det blir flere eldre over 80 år. Og vi vet at denne gruppen vil ha større behov for heldøgns omsorg. Partiets Eldreutvalg har bedt om at det utarbeides en plan for å dekke disse behovene. Dessuten har utvalget bedt om at de 500 millionene som er foreslått på neste års budsjett til kommunalt vedlikehold, også benyttes til å bygge om dobbeltrom til enkeltrom på sykehjem. Dette ser vi nå på i Sosial- og Kommunaldepartementet.

Gjærevoll-utvalget som har utredet behovet for tilbudene til eldre i årene framover, sier klart ifra: Vi må øke innsatsen med 5 milliarder til innen år 2000 bare for å opprettholde dagens standard på tilbudene. Skal vi make dette - og det må vi - er det nødvendig med en sterk offentlig styring av helse- og omsorgssektoren.

Også på dette området står vi overfor de samme utfordringer som våre naboland. I EF har de gjort 1993 til et "Det europeiske år for eldre og for solidaritet mellom generasjonene". Hensikten er å sette søkelyset på de utfordringen endringene i befolkningens alderssammensetning skaper. Nå er helse- og eldreomsorg medlemslandenes ansvar. Men EF har vedtatt et eldrepolitisk handlingsprogram for å bistå medlemslandene på dette området. I bunnen ligger det samme utgangspunkt som for vår eldrepolitikk; de eldre er ingen "gruppe" som kan skyves ut, og som bare trenger omsorg. De er en ressurs som samfunnet har brukt for.

*

Partifeller - det er skiftende politiske tider. Mange føler usikkerhet, og flere føler ikke den samme partipolitiske forankringen som i tidligere tider. Men selv om det er voksende usikkerhet, er det en igjen en voksende oppslutning om de sosialdemokratiske verdiene.

Høyrebølgens tid er forbi. Flere deler våre tanker om folkestyre, rettferdig fordeling og solidariske løsninger.

Fremskrittspartiet er i full indre oppløsning med sterk synkende oppslutning. Høyre foreslår at vi neste år kutter statsbudsjettet med 11 milliarder kroner kombinert med omfattende privatisering. Det vil verken styrke sysselsettingen eller velferden. Så ser vi også at denne politikken ikke gir økt oppslutning for Høyre.

Det finnes bare to realistiske regjeringsalternativ i norsk politikk i dag. Det ene er det konservative alternativet representert ved Høyre. Det andre alternativet er det radikale representert ved Arbeiderpartiet.

Noe sentrumsalternativ finnes ikke. Ser vi på Senterpartiets program, ser det med unntak av Europa-politikken og til dels landbrukspolitikken, mye som likner på vårt program. Ser vi på SV's program, er det også preget av sosialdemokratiske verdier og visjoner. Problemet med SV's program er at der har en fullstendig glemt at regningen for de gode ønskene må betales. De har glemt at vi må prioritere. Vi kan ikke bare legge alle gode ønsker oppå hverandre. Skulle noen forsøke å gjennomføre programmet, ville en ha brukket ryggen allerede i første budsjettoppsett. Det er - partifeller - helt nødvendig å ha drømmer i politikken, bare en ikke drømmer seg bort !

Opgavene det norske samfunnet står overfor er store. Men - la oss heller ikke glemme - at mulighetene også er store. Mange av dere har opplevd tider hvor utfordringene var like store - men hvor mulighetene og utgangspunktet var enda vanskeligere.

Vi har krevende måneder foran oss, fram mot valget. Gjennom Landsmøtet har vi lagt vår politikk. Vi kan ikke som de andre partiene, satse på hjertesakene og glemme den helheten de må passes inn i. Som så mange ganger før, er det Arbeiderpartiet som må ta ansvaret problemene tårner seg opp. Buskapet fra Landsmøtet er klart: Vi tar ansvaret. Vi har en helhetlig politikk vi har samlet oss bak, og som vi med trygghet går ut og ber om støtte til.

Da må vi alle - unge som eldre - være aktive ambassadører for våre verdier, for solidaritetslinjen, arbeidslinjen og ansvarslinjen.